

bu

báči

aneb malý přírodopis
duchů, přízraků
a strašidel

Radovan Krátký

VYŠEHRAĐ

Copyright © Radovan Krátký – dědicové c/o Dilia, 1961, 2015
Illustrations © Miroslav Váša – dědicové, 1961, 2015

ISBN 978-80-7429-468-6

*Bu – bu – bu a už je tu strašidlo. Spadlo do úvodu
rovnou z komína. Sedlák, na kterého strašidlo přišlo,
má strach – i strašidlo, na které přišel sedlák,
má strach, bu – bu – bu – budete vystrašeni i vy,
aspoň chvílku, aspoň chvílilinku, než vám povím,
jak se sem to strašidlo dostalo.*

*Prosím vás o to,
bu – bu – bu!*

Ještě v dobách, kdy se vepřové šunky udily v černých kuchyních, vypravil se k sedlákovi Vokřísovi v Nehvizdech mlsný zloděj.

Čil dobrý lup, neboť na Vokřísovic dvoře nedávno zakvičel pod řeznickým nožem pašík – a noc byla temná jako komín, v němž visely pěkně prorostlé kusy masa ze zabijačky.

Leč neštěstí nepotkává jen lidi poctivé. I na pobertu někdy trhne.

Vysoukal se na střechu, po střeše ke komínu, ale právě když se hotovil vytahovat z komína vonící maso – ouha!

Snad že se opřel nějak nedbale o komín či snad proto, že se příliš naklonil – náhle vzal pochopa a proletěl sopouchem až do světnice. Spadl na ohniště – jen to žuchlo – a šunky se vyhrnuly za ním jako tučné krupobití.

Toho rámusu! Jako by samo neštěstí bubnovalo na poplach a za činel si vzalo kotlík, chřestící o hliněnou podlahu.

Teď se probudí sedlák, vejde do světnice a chytí zloděje v pasti. Běda, hřbete zlodějský, ty, a nikoli břicho bude mít posvícení!

Zloděj však nejídal chleba jen z jedné pece. Jak dopadl, vyskočil rovnýma nohama z ohniště, rozmazal si saze po tváři a čekal, až se přištrachá sedlák Vokříš.

Šmatly bubly – již pokašlává, již se šourá, již hmatá po dveřích. Má za to, že kočka cosi shodila, otvírá zvolna a rozespale mžourá do přítmí kuchyně. Tu však vidí obludu, ježatou a shrbenou, ohavnou a černou – panenka skákavá – jakoby bratránek satanáše přišel na kus řeči.

„Kdo jsi?“ blekotá vystrašeně sedlák Vokříš.

„Brbly, brbly, roch, roch! Jsem čert,“ huhlá zloděj. „Přinesl jsem ti z pekla slaninu. Chceš si se mnou dát do trumpety?“

„Ne, ne, ne. Raději dones jinému,“ koktá sedlák a hledí jako z brku vyražený.

Ach, ty hlavo, řezankou vycpaná!

Zloděj se v té chvíli otočil na podpatku, popadl uzené, zdvihl petlici a už byl pryč, jako by se do země propadl.

Tak to aspoň vyprávěl až do konce svého života sedlák Vokříš a dušoval se přitom, že mluvil s ďáblem.

Bu – bu – bu – začátek máme za sebou, ale jaká by to byla kniha, kdyby před vás padala strašidla jednou komínem, jindy ze střechy či dokonce ze stropu?

Je třeba, aby se objevovala v určitém pořádku! Nemůžeme dovolit strašidlům ani v knize, aby si dělala, co chtějí. Strašidla i kniha musí mít nějaký řád a každá kniha musí začínat od začátku.

Měla by tedy začínat od začátku i strašidla.

Jenže, holenkové, to není tak snadné. To není jen tak – říci, jak povstala strašidla a jak se narodila – což ještě uvidíte. A kdybych vám tady rovnou vyklopil vše, co vám zamýšlím povědět – co by mi zbylo do celé knížky a na závěr?

Mělo by se tedy asi začít tím – co je to vůbec strašidlo.

Odpověď na takovou otázku se zdá snadná: Strašidlo je něco, co není.

Když je však něco nic, pak to nemůže být něco. Něco musí být vždycky něco a nic je nic.

Musíte uznat, že tohle je zoufalé. Strašidla nejsou, ale některý capart na ně třeba věří. Je tedy podle něho nic něco, i když to něco je nic.

Nahlédneme-li do slovníku jazyka českého, zjistíme, že strašidlo je to, co budí hrůzu.

To je velmi hezké, vidíme-li však někoho nehezky oblečeného, říkáme také: „To je ale strašidlo!“

Tím strašidlem je v tom případě – dejme tomu – Pepík Vondráčků nebo Lidka Řezníčků.

Jenže i koňská noha nebo ohnivý pes je strašidlo.

Je tedy Pepík Vondráčků koňská noha a Lidka Řezníčků ohnivý pes? Není.

Pepík je Pepík a koňská noha je koňská noha.

Tady vidíte, jak je to se strašidly těžké.

Když jsem se rozhodl psát o strašidlech tak, jak se píše přírodopis o zvířatech, musel jsem hledat i učený způsob, podle něhož budu postupovat.

V učebnici přírodopisu se některá zvířata dělí na polní, lesní, vodní a tak. To jde ale dělat jen u zvířat, a ne u strašidel. Vodník je třeba strašidlo vodní, a přitom lezl do lesa, běhal po polích a troufl si i do světnice. U jiných strašidel to bylo jakbysmet. Jaképak tedy strašidlo vodní či polní?

Mohl jsem též dělit strašidla na savce, kam patří upíři a můry, na ptáky, kam patří ohnivý krocan nebo ohnivý kohout, na plazy, kam patří had s korunkou nebo prašivec a tak dále.

Hned se však vyskytla jiná potíž.

Bílá paní například létá vzduchem, ale není žádný pták. Ohnivá koule leze po zemi, ale nemá co dělat mezi plazy. Navíc ještě savci, ptáci a plazi patří mezi obratlovce a většina strašidel nejenom nemá obratle, ale bývá často bezpáteřná. Kostlivec někdy provádí takové věci, na něž by slušný člověk ani nepomyslel. A přitom, prosím, má úplně kompletní kostru včetně páteře.

Mínil jsem třídit strašidla i podle velikosti – na obrovitá (například Rýbrcou), trpaslíkovitá (například permoník, šotek, klekáníček) a mrňousovitá (například postelníček).

Co však s takovým bludným kořenem? Ten by patřil mezi strašidla žádná. Jaképak by tedy bylo tohle dělení?

A co bych si počal s nějakým zvláštním duchem? Je to nic a jen kus toho jezdí bez hlavy na koni. Měl bych ho zařadit mezi strašidla kusovitá?

Dělení strašidel podle doby, kdy které straší, je rovněž obtížné. Některé strašidlo straší jen od rána do večera, jiné pořád – polednice jen od dvanácti do jedné a pak má třiadvacet hodin přestávku.

Ohohoho, to vím, to by se leckomu líbilo! To by potom leckdo chtěl být polednicí. To by se hrnulo záčků do polednické školy!

Protože jsem chtěl mermomocí začít od začátku, rozhodl jsem se pro třídění abecední. Abeceda je od začátku do konce a má i jiné výhody.

Třeba vám někdo řekne: „Ty bazilišku!“

Nevíte, jak se na to máte tvářit – i vezmete si mou knihu, podíváte se do obsahu, najdete si ... b... b... BAZILIŠEK, strana 23, a hned víte, co jste zač.

Podle abecedy se v strašidlech vyznáte nejsnáze.

Dost už řečí, konec začátku a – bu-bu-bu – můžete začít listovat.

Anděl

Andělé obecní – abychom tak řekli – mají jako všichni pernatci dvě nohy, hlavu a dvě křídla na hřbetě nebo za ušima. Mezi ptáky je ovšem zařadovat nemůžeme, protože nemají zobák.

Dědečkové dnešních andělů však ještě zobák mívali. Babylónští andělé měli ptačí hlavu, lidské ruce, lidské nohy a na zádech jim viselo několik párů křídel. Jiným zase rostly veliké fousy.

Dnešní andělé jsou bezvousí a mohou se holit jitrnicí, protože mají pořád tváře jako jablíčka.

Když mají andělé pochvíli, sedne si jich několik do kroužku, jeden zaspívá: Aááá – a potom všichni dohromady zpívají různé písničky. Těmto pěveckým souborům se říká kůry andělské.

Jedna kniha tři sta let stará, jež už má oslí uši a jmenuje se *Veliká sbírka mravných příkladů pro kázání*, vypravuje:

JAKÝSI OPAT JEDL POŘÁD JEN MASO A PIL HODNĚ VÍNA, a tak dostal na stará kolena dnu, což se podobným břichopáskům stává. Někdy ho popadaly takové bolesti, že křičel, jako by ho na nože brali.

I lítoval v těchto žalosti plných chvílích, že nežil střídmě, a plakal a modlil se a sliboval hory doly, jak se polepší, až ho bolesti přestanou.

Kůry andělské, jak to uslyšely, hned se sebraly a fr – už letěly za opatem. A když pak začal bolesti hořekovat a lamentovat jako stará fňukna, postavily se mu za postel – aby je neviděl – a daly se do zpěvu.

Opat koukal jako myš z komisárku, co se to děje – neboť zpěv prý byl líbezný a velmi melodický. Dal opatovi rázem zapomenout na všechny bolesti, a když

Seznam strašidel a jejich rozvrh hodin

		strana
Anděl	má nepřetržitou strašidelnou pracovní dobu v zimě, v létě, od rána do večera a od večera do rána. Nikdy nespí a musí být všude	13
Bazilišek	znamená králík, protože jeho název povstal z řeckého slova basileus, což značí král. Ten strašidelný králík, jenž se králíku vůbec nepodobá, sídlí prý v studnách a temných sklepeních a tady straší, když ho někdo objeví	23
Bezhlavá kobyla	strašidlo kusovité jako KOŇSKÁ NOHA a jiná podobná. Strčil jsem tento kousek k BÍLÉMU KONI	
Bezhlavý jezdec	straší většinou kolem půlnoci, nejraději v pátek. Pak zaleze a patrně se pokouší nasadit si hlavu pořádně	27
Bílá paní	vylézá obvykle v noci. Jen ve výjimečných případech se ukáže za dne na cimbuří nebo na chodbách	31
Bílý kůň	strašidlo noční, aby mělo pozadí	35

Bludičky	straší od jara do podzimu, a to pouze v noci. Když napadne sníh, uloží se k zimnímu spánku a přezimují pod zemí	41
Bludný kořen	straší neustále, protože jen leží a není tedy strašením unaven	45
Cvendy	jiný název pro Bludičky	48
Čarodějnice a černokněžník	se odčarovali k jinému strašidlu. Budete-li pozorně číst a nebudete-li přeskakovat stránky, snadno je vypátráte	
Černá paní	toulá se jenom v noci, dokud ji nikdo nevysvobodí	51
Černý muž	přicházel na zavolání kdykoli, ale pak se někam ztratil. Toto záhadné zmizení je však odhaleno na straně	59
Čert	šije lidmi nedává nikomu dobře dělat nikdy nespí žení se, když je špatné počasí kouká některým lidem z očí v poslední době však bývá už jen malován na zeď anebo se objevuje co maškara	61
Dědek	strašidlo v důchodu, jež se už o nic nestará. Viz HOSPODÁŘÍČEK	
Diblík	straší pouze v noci, je-li vítr nebo bouře	71
Divoký lovec	viz též DIVÝ MUŽ	77
Divoženky	denní strašidla. Vylézají i v podvečer, ale brzy zalezou a čekají, až bude bílý den	83

Divý muž	Tento divous je takový divoch, že divočí, má-li k tomu diváky. Ježto straší v divočinách, skýtá strašidelné divadlo jen zřídka a sám se nejvíc diví, že nestraší jako divý, ačkoli je divý	89
Domácí oheň	strašidlo krajně neduživé. Protože to pořádně neumí, strašilo zatím jen párkrát	93
Domovníček	straší přes den i v noci v domě či před domem, viz HOSPODÁŘÍČEK	
Drak	velice vzácné strašidlo. Každý kus má svůj vlastní rozvrh hodin. Podrobnosti nejlépe zjistíte dotazem u jmenovaného	95
Duch	straší v noci, protože by ho ve dne nebylo pořádně vidět	101
Dušičky	zastraší si někdy ve dne, chystá-li se k dešti či k bouři. Kdo nemá dobrý sluch, jejich funění ani nepostřehne	111
Đábel	strašidlo všudypřítomné, neznající odpočinku, nedrží se žádného rozvrhu	115
Elektrina	neboli kulový blesk, jinak též ohnivá koule. Nejlíp uděláte, když se rovnou podíváte do fyziky, kapitola o různých druzích blesků	125
Fext	příbuzný KOSTLIVCE. Jak se státi tímto strašidlem, dočtete se na straně	127
Františkán	dnes již velmi vzácné strašidlo. V rozkvětu svého strašení neuznával žádná pravidla	133

G	Gde je G? Na straně 139. Račte se tam podívat, možná že se tam najdete i vy!	
Had se zlatou korunkou	strašidlo letní. V červnu, červenci a srpnu má pracovní dobu kolem poledního, je-li hodně horko.	141
Paní Hachla	viz KORDULA	
Hastrman	pod-vodný důchodce. Podrobnosti najdete v kapitole VODNÍK. Jeho podobenka bez podpisu je na straně	149
Hejkal	strašidlo noční. Denní službu za něho někdy přebírá s nevšední ochotou DIVÝ MUŽ	151
Hospodářiček	ve dne se vyhřívá na slunci, v noci straší myši, jež loví, k ránu spí	157
Cholera	Straší jen po předběžném oznámení v novinách, že je epidemie. Bojí se však lékařů, takže už léta nevylezla a asi nevyleze	161
Jezinky	strašidla, jež vyhnula v době, kdy její mladší strašidelní příbuzní běhali ještě po světě	169

Sklíčen hlubokým žalem oznamuji laskavým čtenářům,
že nás navždy opustilo naše drahé strašidlo

Ježibaba JENÍČEK S MAŘENKOU JI PŘILOŽILI DO KAMEN Rozloučení s tímto strašidlem se koná na stránce truchlící autor	173
--	------------

Klekánice	straší denně od šesti do devíti večer. V neúředních hodinách se na ni neobracejte. Nevyleze	175
Klekáníček	viz POLEDNÍČEK	
Klemprda	straší až na konci se ŽITAVCEM	
Košská noha	zastraší si někdy během dne, nejsou-li rodiče doma. Jinak vytrvale spí na půdě	181
Kordula	straší od března do září v podvečerních hodinách. Jindy se objevuje jedině po zvláštní úmluvě	185
Kostlivec	strašidlo noční, obchází od půlnoci do jedné hodiny s půlnoci. V přesčasech pouze výjimečně – není-li rušeno kohoutím kokrháním	189
Koutníček	Za tímto strašidlem se račte odebrati do postele a ptejte se po POSTELNÍČKOVĚ	
Krakonoš	vede svou strašidelnou živnost pod firmou RÝBRCOUL	
Krvavé koleno	krajně nebezpečné strašidlo, objevuje se tam, kde ho nejméně čekáme. V poslední době o něm nemáme zprávy	194
Kudibal	strašidlo podzimní až zimní. Na jaře po oderkách uléhá k letnímu spánku a nabírá dech, aby se ho zima nemusela ptát, co dělal v létě	197

Lesní panny	strašidla s neomezenou pracovní dobou, kterou obvykle protancují. Kdyby pro vás některá přišla, řekněte, že jste již – bohužel – zadání jinde a hleďte zmizet. Valčík s nimi je o život. Doklady o tom na straně	201
Lesní muž	nevylézá, pokud v lese někdo nevyvádí. Nezbedům nastavuje kořeny a pařezy, aby si natloukli nos	207
Luciper	slovní hříčka	211
Lucek Luciš Luciáš	jeden čert, viz ZLÝ	
Meluzína	straší vytrvale za každého větrného počasí	215
Mořská panna	viz SIRÉNA	
Mniška	strašidlo podobající se MYŠCE	219
Myška	strašidlo podobající se MNIŠCE	
Mužík Mužiček	řádní členové PIDIMUŽSTVA	
Můra	strašidlo noční; straší podle jídelního lístku od večere do půlnoci	221

Nemodlenka	nebo také NEMODLILKA, špatně vymyšlené večerní strašidlo. Strašila děti, aby se modlily, takže se měla jmenovat MODLILKA nebo MODLEŇKA. Pro samé modlení se však nedostala k tomu, aby udělala něco rozumného, a požádala o změnu jména	231
Ohnivý býk kohout krocan muž pes sloup sud	noční strašidla – straší se však pouze za teplého počasí, aby nevychladla. Ač jsou žhavá, jejich výhřevnost je nepatrná. OHNIVÝ MUŽ, jenž tancoval na straně 236, mohl mít teplotu nanejvýš 39,6 C	235
Ochechule	pozor! Asi do XVIII. století strašidlo, nyní pouze urážka na cti!	239
Pidimužstvo	kapesní strašidla, jež se již delší dobu neukazují. Patrně jsou někde zalezlá a čekají, až vyrostou	243
Plivník	bezdětné strašidlo, takže plivátko není jeho dítětem, jak by se mohl domnívat nezkušený. Viz RARÁŠEK	
Polednice	strašidlo pracující denně pouze jednu hodinu od 12 do 13 h, což je tak vyčerpá, že musí udělat třiadvacetihodinovou přestávku	257
Poledníček	synáček předchozího strašidla. Třebaže je mladistvý, nestraší o nic déle. Na něm krásně vidíme, jak špatné příklady rodičů kazí dobré mravy dětí	263
Postelníček	strašidlo povaleč. Neopustí postel – proto si může zastrašit, kdy chce, a pak spát dál	267
Pucnoha	byl námi vykázán do společného chlívečku se ŠKRABINOŽKOU	

Půlnočník	je u POLEDNÍČKA	
Prašivec	straší v noci za jasného počasí. Je to létající tryskové strašidlo, takže se rychle objevuje a mizí. Z trysky mu šlehá oheň ze spalovaných strašidelných pohonných látek	269
Rarášek	strašidlo na splátky, které přijímá nejraději v podobě obědů a večeří. Nevybírá si příliš, neofrňuje se nad jídlem, a když se nají, straší ochotně kdykoli – podle potřeby svého živatele	273
Rozobabel	majitel strašidelné živnosti krupašské. Třeba na koleně si natluče kroupy z ledu, nasype si je do pytle, ale pak je nedodává do restaurací, cukráren a závodních jídelen, ale sype je do obilí. S jeho primitivním způsobem výroby se můžete seznámit na straně	277
Rusalka	nedostala název podle Dvořákovy opery Blondýnka, neboť má jméno od přídavného jména rusý, což znamená plavý, zlatovlasý. Podrobnosti o barvení vlasů viz LESNÍ PANNY, jiné podrobnosti pod heslem VODNÍ PANNY	
Rýbrcoul	turistický průvodce v Krkonoších – poněkud nespolehlivý. Jako strašidlo však vyniká dobrou přípravou a znamenitým technickým provedením strašení	281
Satan	církevně schválené strašidlo	291
Sirána	viz OCHECHULE	
Skalní muž	zneuznané strašidlo. Zatrpkle sedí v skalách a nadává na poměry v strašení	297
Skřítek polní lesní pozemní	pididružstva PIDIMUŽSTVA	

Stodolník	úřaduje ve své strašidelné kanceláři, kterou má ve stodole. Se stranami jedná jen po předchozím zavolání, které je spolu s ostatními pokyny na straně	299
------------------	---	------------

Světlík	šachta v domě, kam lidé hází věci, ač se to nemá. Někde tak říkali jevům ještě strašnějším, jež jsou uvedeny pod heslem BLUDIČKY
----------------	--

Světýlka	viz rovněž BLUDIČKY
-----------------	---------------------

Sudičky	rozhodčí ve věcech lidských osudů. Vzaly smutný konec podle zásady: Čím kdo zachází, tím také schází	303
----------------	---	------------

Šetek	viz ŠOTEK
--------------	-----------

Šotek	viz RARÁŠEK
--------------	-------------

Nemyjte se!!!	Ušetříte spoustu času, mýdla a vody
----------------------	--

Pro mládež nejtulejší větší i dospívající

Škrabinožka

Technicky vyzkoušené prostředky, nepoškozující
zdraví! Objednávky do domu vyřizují se vzornou
pečlivostí

Bližší na str. 307

Trpaslík	nejmenší postava v dějinách, která si nechává stavět sochy, což je na ní nejděsnější	309
-----------------	---	------------

Upír	strašidlo na trvalé dovolené	311
-------------	------------------------------	------------

Větrice	jinak též mamlas zvaný příušnice, bolení zubů a různé otoky	313
Vlkodlak	člověk, jenž si počíná jako vlk. Ojedinělé strašidlo – takže nemá obdoby. Kdo si počíná jako osel, není oslodlak, kdo je buhta, není buhtodlak! Raději si hned přečtete stránku 317 a další, ať nedojde ke zmatkům.	317
Vodník	někteří pohádkáři by byli rádi předeepsali tomuto strašidlu úřední hodiny. Potměšilý vodník však tenhle pracovní poměr nepodepsal, proto pozor na vodu a na stranu	321
Vodní panna	parní žena, straší v noci, když stoupají z vody páry, z nichž má toto strašidlo postavu	335
Zimnice	zzzzzz ttttttohoto sssssstrašidla jjjjjide ttttttaková zzzzzzzima, žžžžžže nnnnnnemohu zzzzzze ssssssebe ddddddostat ssssslovo aaaaaa jjjjjdu ssssse oooooohřát	339
Zlý	z tohoto strašidla bylo lidem zase takové horko, že i mně je už tepleji. Zatápí lidem na straně	341
Zmok	toto strašidlo dostalo asi jméno podle toho, že zmoklo, ale neříká se mu ZMOKL podle vzoru čokl, ale ZMOK podle vzoru Řek. Obyvatel Řecka se přece také jmenuje Řek a ne Řekl. Další zajímavosti o něm viz RARÁŠEK	
Žitavec	strašidlo, jež lehávalo jako vepř v žitě. Z toho vidíte, že to bylo strašidlo sezónní, strašící asi od května do srpna	343

Bu - Bu - Bu A UŽ JE KONEC

Bu

Bu

BUBÁKŮ Bu